

Insectifera

Gästriklands
Entomologiska förening

ÅR 2000

Årgång 8

GÄSTRIKLANDS ENTOMOLOGISKA FÖRENING

Föreningens styrelse

Ordförande	Ulf Nylander	026-132435
Sekreterare	Gunnar Bakken	026-124083
Kassör	Björn Belfrage	026-127510
Övriga ledamöter	Clas Källander	018-551429
	Åsa Eriksson	026-511768
Redaktör	Göran Sjöberg	026-168553

Föreningens adress Åsvägen 15, 818 33 Valbo
Redaktörens adress Box 11056, 800 11 Gävle

Postgiro 643 44 58 - 3

Medlemsavgift 2001 50 kr / år varav 10 kr till S E F

Prenumerationsavgift
Insectifera 100 kr

Organisationsnummer 885001-4880

"INSECTIFERA" utges som en årsskrift. f o m 1996

MANUSSTOPP nästa nr: 30 april 2001

Tidskriften blir vad Ni läsare bidrar med !

Sveriges landskapsinsekter

Köp den nu!!

Endast 140 kr

Boken kan köpas på årsmötet eller beställas från Ulf Nylander eller Göran Sjöberg

Så har då äntligen ytterligare en Insectifera sett dagens ljus. Många har säkert undrat om det skulle bli något mer nummer. Mycket har ju hänt de senaste åren och även förra numret kom till efter stor vanda. Clas har dock som vanligt gjort en strålande sammanställning av vad som hänt inom fjärilsforskningen i Gästrikland under 1999 så det är naturligtvis självklart att detta måste tryckas. Även Clas kusin Kalle Källander har bidragit med ett reseäventyr, denna gång från Sydamerika. Jag vill dock genast uttrycka min stora uppskattning för det arbete som Clas gjort, inte bara för den läsvärda och intressanta sammanställningen, utan även för hans outtröttliga arbete med dessa inventeringar år efter år av Gästriklands fjärilsfauna. Stort tack Clas, inte bara från mig utan, det är jag helt säker på, från alla föreningens medlemmar !

Själv har jag mest jobbat med fastighetstaxering det senaste året vilket menligt inverkat på arbetet med insekterna. Trots detta har dock även min egen samling fått en hel del tillskott. Ett otal kontakter runt vårt klot har närmast vållat kaos i samlingen. Visst ansvar för detta tillskott får glädjande nog även tillskrivas några av föreningens medlemmar. Särskilt Claes Eliasson och Jan Isidorsson bör här nämnas.

Colias ponteni - har något nytt framkommit ?

Förutom taxering har jag ägnat mig åt följetongen med den mystiska höfjärilen *Colias ponteni* som jag senast skrev om i *Insectifera* 1997. Sedan dess har mycket hänt och jag hoppas kunna göra en fullständig redovisning av vad vi kommit fram till beträffande denna fjäril till den utställning som planeras till 150-årsjubileet av den första svenska världsomfattande forskningsexpeditionen 1851-1853. Det var ju under denna expedition som fjärilen påträffades. Utställningen planeras till år 2003. Visst vore det roligt om vi kunde lösa det snart 150-åriga mysteriet med denna *Colias ponteni* som ännu idag utgör något av hela expeditionens största, ännu olösta naturvetenskapliga gåta.

Under de senaste åren har jag varit med och iscensatt 3 japanska expeditioner till trakterna vid Eldslandet i sökandet efter denna "Ponténs Höfjäril" som jag, efter vad vi numera fått fram, anser att den bör kallas på svenska. Den 4:e och förhoppningsvis slutligt avgörande expeditionen pågår för närvarande nu i februari 2001 ! Jag väntar med spänning varje dag på ett glädjande besked om ett nyfynd av detta djur på den plats jag pekade ut redan för 4 år sedan. Såvitt vi nu fått fram har inte någon dagfjärilsspecialist besökt platsen sedan Eugenie besökte lokalen för 149 år sedan.

Vad har då hänt med forskningen om denna *Colias ponteni* de senaste åren. Professor Sivert Nilsson har hjälpt mig att kolla ev pollen på fötterna hos de tre djur vi känt till i Sverige. Jag chockade trusterna på BMNH med att fråga om de inte kunde kolla om deras djur hade några pollen på sina fötter. Ett förvånat svar kom där man lite diffust pratade om att man "nog hade tänkt på" att man skulle kolla detta också . . . Jo - jo. Jag vill här också tacka min namne Fredrik på Runmarö som vid samtal med mig berättade att man brukade kolla pollen på fötterna hos blomflugor för att se vilka blommor de besökt ! - ja sedan var ju nästa forskningsuppgift klar.

Men ack - detta var väl för bra för att vara sant. Vi lyckades tyvärr inte hitta ett enda pollenkorn! Mina japanska vänner tipsade om att doftfjällsfläckarna kanske kunde vara intressanta att studera på detta märkliga djur. Och visst var det så! En fantastisk upptäckt gjorde jag här en sensommarkväll ! Dessa fjällklädda fläckar tillsammans med de enormt stora äggformade antennklubborna får en verkligen att undra och spekulera över tingens ordning liksom var *Colias ponteni*'s närmaste släktingar flyger och vilka dessa är. Detta liksom undersökningar av Kinbergs anteckningar eller brist härpå, Ponténs insamlingar och Magister Anderssons anteckningar leder tillsammans med fjärilens utseende, i flera avseenden åt samma håll: - Hawaii - eller egentligen östra Californien - men där kan den väl ändå inte ha fångats. . . . eller ? Vid samtal med Arne Anderberg och Bertil Nordenstam på Riksmuseets botaniska avdelning har det visat sig att en stor mängd växtmaterial insamlades vid besöket i San Francisco 1852. Tyvärr har detta material förts till Riksmuseet vilket gjort materialet svåröverskådligt.

En lyckokväll upplevde vi den 12 oktober då jag, med jätteflax som man väl får säga om ett fjärilsfynd,

vid en förhandsvisning av nya Zootis i Uppsala upptäckte ytterligare 2 hanar av denna Colias-ponteni och inte nog med det, det bästa av allt hittills, en puppa som med mycket stor sannolikhet är en Colias ponteni. Detta puppfynd hoppas jag kan komma att utgöra ännu en ledtråd så vi kanske kan lösa mysteriet med varifrån detta djur kommer om nu inte min japanske vän återfinner fjärilen. Fyndet på Zootis i Uppsala undanröjer också en stor del av de tvivel vi tidigare hyst om prästen Samuel Benjamin Ponten verkligen själv fångat fjärilarna.

Såväl Pontén som Klinberg och Wallengren har i den entomologiska litteraturen fått löpa gatlopp för lokalangivelsen Hawaii. Kanske är detta berättigat, men för var dag som går utan att arten återfinns och med de fynd som gjorts sedan 1997 ökar tilltron alltmer till dessa herrars uppgifter. Det vore naturligtvis roligt om det gick att återupprätta deras trovärdighet och framför allt låta Zimmermans hånfulla betraktelser över dessa herrars fynd komma på skam !

Tills vidare avvaktar jag dock med fler spekulationer tills min vän Mr Hara återkommer från sin expedition till Bachelorflodens mynning vid Yorks redd där man var iland den 8 februari 1852. Oavsett vad Mr Haras forskningar därstädes leder till borde det dock kunna ge ett svar på om detta verkligen kan vara platsen där Pastor Pontén fångade dessa minst 5 men troligen 6 eller 7 djur. Jag hoppas dock verkligen bara att Hara nu kan ta sig fram till denna extremt otillgängliga plats. Han har hittills under de senaste åren genomgått alla övriga områden längs Magellans sund inklusive Tarnberget och Eldlandet men tyvärr ännu inte lyckats ta sig fram till Bachelorflodens mynning. Låt oss hoppas att han nu lyckas, 149 år efter det att Pontén eventuellt var där och samlade. Hara har hittills funnit massor av Colias runt Magellans sund men inga ponteni ! Av de undersökningar vi tillsammans gjort verkar det inte, som framgått ovan, som om någon entomolog besökt denna extremt otillgängliga plats på snart 150 år. Chansen finns alltså ännu till en spännande jakt med uppseendeväckande fynd!

Spektakulära fynd i Vietnam

Runt om på vårt klot hittar man varje år många nya arter dagfjärilar. De flesta nyfynd görs på Andernas östra sluttningar ner mot Amazonasbassängen. Några av de mest spektakulära fynden har dock gjorts i Vietnam under 1990-talet. På berget Tam Dao i norra Vietnam hittade den berömde Parnassius- och Coliasexperten Jean-Claude Weiss det första exemplaret av denna nya underart av det mytomspunna "fabeldjuret" den "Gyllene Kejsarfjärilen", *Teinopalpus aureus*, med en vingbredd på nära 13 cm. På nästa möte med föreningen nu i vår hoppas jag att en av våra medlemmar, Sten Åberg, kan berätta lite om detta berg. Sten har under sin tid vid Bai-Bang samlat en stor mängd fjärilar till mig. Tyvärr hittade dock inte Sten någon Kejsarfjäril vid sitt besök på detta berg men väl några andra läckra djur. Det skulle dröja ytterligare 5 år innan Akio Shinkai kunde verifiera Weiss fynd men en hane. Denna underart som beskrevs så sent som 1998 av Sadayuki Morita med det för Akio hedrande namnet *Teinopalpus aureus shinkaii* när Akio Shinkai, efter 8 års letande även lyckats finna en hona, är nog den mest spektakulära underarten av denna märkliga fjäril. - Kan man nu hitta en sådan fantastisk fjäril i Vietnam, på ett berg där så många besökare varit borde man väl också kunna återfinna en Colias ponteni om den ännu lever ? Men om inte Hara hittar den nu talar nog trots allt mycket för att den är och förblir "utdöd på Hawaii"

Vi får väl se i nästa nummer om något nytt kommit fram. Det finns fler intressanta fakta i detta mål, som det brukar heta i mitt vanliga jobb, men detta väntar jag med. Kanske kan jag till nästa vinter, om intresse finns, åka runt hos sveriges entomologiska föreningar och visa denna Colias ponteni tillsammans med alla jordens övriga 83 Coliasarter och åtminstone en hel del av de minst 130 underarterna och de otal former som beskrivits hos detta släkte. Dessa djur hör ju till de mest kära av alla vår jords fjärilar.

Ny Coliasbok !

I början av november kom Belgaren Joseph Verhulst ut med sin sedan flera år omtalade och efterlängtningsvärda bok om släktet Colias. Det är en heltäckande monografi över detta underbara släkte. Jag har väl en hel del synpunkter på denna bok men det kommer säkert många som vill yttra sig över den. Redan har några betecknat den som en katastrof. Detta är väl något överdrivet men så mycket kan man dock säga att nog borde det gått att göra boken bra mycket bättre mot bakgrund av den enorma informationsmängd som ändå ryms inom dess pärmar. Ett alfaregister och detaljerade utbredningskartor i textdelen och en läsvärd text över de många arterna och dess levnadssätt hade utan tvekan höjt värdet på denna

praktbok. Del 2 som innehåller planschdelen, med drygt 2000 exempel på jordens Coliasfjärilar, är ganska bra. Tyvärr är dock trycket klart otillfredsställande. De flesta planscher verkar matta och suddiga trots att den första upplagan drogs tillbaka på grund av undermåligt tryck. Endast några få planscher håller samma klass som de övriga verken i denna serie, "Butterflies of the World". Av dessa drygt 2000 avbildade kråk återfinns för övrigt några i min egen samling. Jag kan dock konstatera att Joseph Verhulst utelämnat flera underarter som till exempel jag har i min samling. Detta är lite förvånande om han nu haft som målsättning att göra en heltäckande bok om detta släkte. Det verkar som om Josef Verhulst varit i mycket stor tidsnöd när boken släpptes. Hade han väntat ett år till hade det hela nog blivit bra mycket bättre. Det är också något förvånande att han inte nämnt något om de arbeten jag och Mr Hara gjort beträffande efterforskningarna om "vår" Colias ponteni. Egentligen är dock detta bara bra eftersom det gör att den bok Hara och jag planerar om Colias ponteni innehåller mer, tidigare opublicerat material. Verhulst har dock, blanda efter ett besök i Sverige i höstas, anammat den uppfattning som jag blanda framförde i Insectifera 1999, att vår Colias "nastes" bör heta Colias tyche.

Om några år kommer förhoppningsvis den välkände danske arkitekten Jan Haugum ut med sin bok om jordens Coliasarter. Jan kommer där framför allt att berätta om hur det gick till när dessa arter första gången upptäcktes och alla turer runt detta. Den boken kan nog bli något riktigt intressant och läsvärt med tanke på Haugums tidigare böcker och beskrivningar av vår jords fågelvingar.

Ny styrelse i föreningen

Jag vill slutligen tacka Ulf för att han förbarmade sig över vår förening och tog över ordförandeskapet vid årsmötet i april. Det har varit 8 härliga men jobbiga år med det 9:e Svenska Entomologmötet som höjdpunkt sommaren 1998. Det supplement som utlovats om detta möte "är på gång" men det droppar fortfarande in bidrag så det dröjer nog ännu en tid - men ha förtröstan - det kommer en lunta till de som beställt och betalat detta nummer!

"Biologisk mångfald"

Tack också alla medlemmar i föreningen och alla andra som under dessa år givit mig inspiration till fjärilskriverier. Förhoppningsvis kanske jag nu kan ägna återstoden av mitt liv åt att försöka få till min samling av jordens dagfjärilar så att den går att visa för allmänheten. Det pratas så mycket i dessa dagar om biologisk mångfald. Vad kan väl då vara bättre än att illustrera detta genom att visa vårt klots dagfjärilsfauna. Man får då kanske också ett nyttigt perspektiv på de hot som naturskövlingen runt om i världen utgör mot den biologiska mångfalden. Det var för övrigt glädjande att i Bo Landins nya naturmagasin i TV4:s "Naturligtvis", man så starkt påtalade vilken enormt stor del av den "biologiska mångfalden" som finns just i regnskogen.

Dagfjärilarna, med sina 20 000 arter utgör en ganska representativ biologisk enhet som dessutom hör till de mest välkända i världen. Om man studerar dessa djur kan man göra vissa reflektioner angående just denna biologiska mångfald och hur densamma fördelar sig över vår jords yta och var man rimligtvis bör prioritera insatserna för att rädda denna mångfald.

Något förenklat fördelar sig dagfjärilsfaunan på följande sätt:

(talen är avrundade för att ge möjlighet att komma ihåg dem)

Totalt 20 000 arter på vårt klot varav:

100	st	dvs	0.5 %	i	Sverige
300	st	dvs	1.5 %	i	övriga Europa
1 500	st	dvs	8 %	i	norra + centrala Asien
800	st	dvs	4 %	i	Nordamerika
3 300	st	dvs	17 %	i	Afrika söder om Sahara
5 500	st	dvs	28 %	i	Sydostasien + Nya Guinea + Australien
8 000	st	dvs	40 %	i	Sydamerika + Mellanamerika

Avrundat till jämna tiotal procent innebär detta att:

Holarctic Europa + n Asien + Nordamerika	hyser drygt	10 %	av världsfaunan
Afrika söder om Sahara	hyser knappt	20 %	av världsfaunan
Sydostasien + Nya Guinea + Australien	hyser	30 %	av världsfaunan
Sydamerika + Mellanamerika	hyser	40 %	av världsfaunan

Går man sedan ner på det i vissas ögon förkättrade begreppet underarter blir talen än mer uppseendeväckande när man tänker på all debatt om "vår" hotade fauna i Sverige och EU.

Det är naturligtvis inte fel att skydda vår egen natur men nog borde de stora resurserna läggas på att bevara de ännu återstående, men ack så snabbt krympande regnskogarna som hyser merparten av denna "biologiska mångfald".

Vi har minst 50 000 "vedertagna" arter och underarter dagfjärilar. Av dessa har högst 120 st påträffats i Sverige. Endemeiska, dvs sådana som bara finns inom ett begränsat område på vår jord är här särskilt intressanta. I Sverige kan man nästan räkna dessa på ena handens tumme medan man, om hela Norden tas med som utbredningsområde, får ta till även fingrarna. Är man däremot sträng i sin bedömning räcker gott och väl ena handens fingrar, dvs mindre än en tiotusendel av vår jords fauna. En ny istid är väl i det perspektivet helt försumbar. Enda "trösten" är väl att våra vänner i England, vilka gärna i sina fälthandböcker brukar beskriva fauna och flora under titeln "Nature of Britain and Europe", hyser en än mer fattig fauna som knappt ens låter sig mätas med ovanstående synsätt. Säkert kanske dessa siffror retar en del men jag tycker de ger ett bra perspektiv på detta med biologisk mångfald och var jordens samlade resurser borde sättas in om man nu verkligen har som mål att rädda så många arter som möjligt på vår jord.

Växthuseffekten

Jag har i alla fall, efter mer än 40 års naturintresse, funnit att jag inte vill begränsa mina egna studier uteslutande till ett område som fastlagts av någon mer eller mindre galen härförare i svunnen tid. När man ligger i solstolen en iskall januarinatt och tittar på stjärnhilmen, har jag insett att vårt lilla klot i detta enorma universum är ett lämpligt undersökningsområde. I vinter har man dock inte sett mycket av stjärnhimlen. Det har ju varit så varmt och mulet. Många förfasar sig över detta med värmen och "växthuseffekten". Jag vet inte varför vi nu har så varmt och skönt - men med ett geologiskt perspektiv - är det egentligen något att hetsa upp sig så mycket över? Man kan dock konstatera att det i alla fall ger "miljöfundamentalisterna" utlopp för sin propaganda och skapar säkert även en hel del möjligheter till påhittade forskningsområden som kan ge en del arbetstillfällen åt diverse arbetslösa forskare. Frågan är dock om detta påverkar vädret. Synd att inte Nisse Dalbeck ännu lever. Jag saknar verkligen hans lugna syn på tingens ordning. Den senaste veckan har det dock slagits köldrekord i Dalarna med - 43 grader. Gävle har upplevt sin kallaste Marsnatt på minst 40 år. Men det kan väl säkert också förklaras med växthuseffekten? eller? Nåja denna vecka, då vi måst importera dyr "skitig" el för att hålla värmen i våra hus har jag inte hört något om detta med växthuseffekten Och den extremt kalla vintern man haft hos mina vänner i nordöstra Asien och i centrala Nordamerika? Jag undrar om de också oroar sig över jordens uppvärmning. Kilimanjaro's ishätta har dock minskat med 30 % sedan jag senast såg den så visst är väl säkert nåt på gång. Men det är väl spännande att något händer även under ett jordeliv. Förändringar i ett geologiskt perspektiv är ju lite segt i detta perspektiv när man hetsar upp sig över att det kan ta upp till ett par sekunder innan inloggad trans kommer upp på skärmen . . .

12:e Svenska Entomologmötet

Glöm sedan inte årets 12:e Svenska Entomologmöte i Göteborg helgen den 15-17 juni !

Det blir säkert givande. Hörde förresten att president Bush skulle komma till det stora EU-möte som går av stapeln samma helg i Göteborg. Kanske törs man då inte ens gå ut med sin fjärilshåv på axeln och byxfickorna fyllda med allehanda giftburkar? Tänk så det kan bli. Boka förresten rum snarast möjligt då det väntas bli en hel del folk i Götet denna helg! Se särskild artikel!

Göran Sjöberg

Hagtornsfjärilen är en social fjäril som gärna sitter i stora flockar på fuktiga marker där de söker vatten och närsalter. Beteendet är vanligt hos tropiska dagfjärilar men förekommer hos oss nästan bara hos hagtornsfjärilen och några blåvingar. Populationen varierar kraftigt mellan åren. Under 4-5 år kan den vara nästan helt försvunnen för att sedan uppträda ganska allmänt under ett flertal år. Det engelska namnet "Black-veined White" beskriver på ett förträffligt sätt hur fjärilen ser ut. Det är dock bara hanen som är svartribbad. Honan har bruna vingribbor. Hagtornsfjärilen är tillsammans med kålfjärilen den största av våra s k "vitfjärilar" men är till skillnad från den senare en typisk lokalbunden fjäril som hos oss inte flyger några längre sträckor. Förutom sina svarta eller bruna vingribbor är fjärilen helt vit på vingarnas bäge sidor. Särskilt honornas vingar blir dock mot slutet av flygtiden ofta slitna av hennes vana att vid upprepade parningar med villiga hanar ideligen gnida sina vingar mot deras vingar. Hennes vingar kan då, särskilt mot ytterkanterna, bli nästan genomskinliga. Förutom i flockar på marken ser man den oftast flyga ensam genom gles blandskog, längs skogsbyn, skogsvägar och den alltmer betydelsefulla biotopen krafledningsgatorna.

Släktet *Aporia*, är ett huvudsakligen asiatiskt släkte som tillsammans med systemsläktet *Metaporia* hyser runt 50 arter varav Europa och Sverige endast har en art, vår vackra Hagtornsfjäril. Släktnamnet *Aporia* är ett grekiskt ord som syftar på vingarnas brist på teckningar medan artnamnet *crataegi* syftar på värdväxten hagtorn. De kägelformade rödgula äggen, med 13 längsribbor, läggs på låg höjd i grupper om 50 till 150, oftast på undersidan av värdväxterna som bl a utgörs av rönn, hagtorn, alm, körsbär, vildapel och liknande. Efter kläckningen äter larven inte mycket utan övervintrar som liten, kolonnvis i ett bo av sammanspunna blad. På våren sprider de sig sedan i mindre grupper. Larverna utvecklas nu snabbt till mycket vackra rödbruna varelser med två orangeröda band längs ryggen. Man bör dock iakttaga viss försiktighet då de är både illaluktande och försedda med en giftig behåring. Den vuxna, nu askgrå, upp till 4 cm långa larven, förpuppar sig under maj-juni i en ljus gulgrön gördelpuppa med kraftiga svarta teckningar. Puppstadiet varar drygt 2 veckor innan kläckningen sker. När vingarna fullt utvecklats, men före den första flygturen, gör sig så fjärilen av med alla restprodukter från puppstadiet i form av en kraftig stråle. Det händer att detta mycker röda sekret hamnar på vingarna som då hos dessa individer blir delvis rödfärgade.

I Gästrikland flyger den fullbildade fjärilen oftast från slutet av juni till mitten av juli medan den längre söderut kan börja flyga redan i maj. Hagtornsfjärilen är ställvis tämligen vanlig upp till södra Norrland. I Gästrikland har den ett av sina starkaste fästena i landet med en mycket livskraftig population i krafledningsgatorna vid Grinduga - Tröskenområdet sydost om Gävle. Den påträffas dock då och då i sina karaktäristiska masssittningar längs våta skogsvägar runt om i Gästrikland. Detta har varit den främsta orsaken till att Hagtornsfjärilen valts till Gästriklands landskapsinsekt.

Göran Sjöberg 1999. (text & foto)

Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1999 (Lepidoptera)

Clas Källander

Husbygård, Husbyborg, 75592 Uppsala.

Den första snön har fallit och fjärilsåret 1999 är obevekligen slut. Dagens datum är den 8 december och det är hög tid att skriva den åttonde årsrapporten om Gästriklands fjärilar. Trots att sommaren 1999 efter svenska förhållanden har varit ovanligt varm och torr blev insektsåret 1999 blandat. En kall vår och försommar med lägre antal av både fjärils-individer och -arter än normalt. En varm juli med normal fjärilsaktivitet, en het torr augusti med högtrycksväder, kalla nätter och dålig fångst av nattfjärilar. Sist men inte minst århundradets varmaste september med inflygning av flera exotiska arter.

Jag har i år fortsatt mina inventeringar på Engesbergs-udde och Årsunda gravfält. Tillsammans med Nils Ryrholm har jag dessutom tagit ett första smakprov på faunan vid Rönnåsen, mellan Åmot och Ockelbo. Ingemar Frycklund har smugit runt kring Gästrikegränsen och bl. a inventerat kraftledningsgator i Älvkarleö kommun. Erik Claesson, Solbritt Nilsson och Jan Hallén har hållit ställningarna i Griduga by och har under sommaren haft besök av flera kunniga fjärilskännare som, Bengt Åke Bengtson, Jan Olov Björklund och Claes Eliasson.

Som vanligt tar jag med alla observationer som ger ny information om arter som är upptagna i någon rödlista som förteckningen över "Rödlistade evertebrater i Sverige" (Ehnström et al 1993), eller den regionala rödlistan för ABC län. Eftersom en ny version av den nationella rödlistan börjar bli klar markerar jag några arter som har tillkommit sedan 1993 med (N) i den här rapporten. Systematik, nomenklatur och numrering av arterna följer *Catalogus Lepidopterorum Sueciae* (Svensson et al 1994) och Svenska namn anges enligt Svensson och Palmqvist (1990). Rapportörer anges med förkortningar enligt ZOO-TAX (Cederholm 1978), alternativt med namn.

Vintern 98 /99 inleddes med snörekord i Gävletrakten. Till julen 1998 var snötäcket minst 1,5 meter djupt och det låg sedan kvar hela vintern. Fjärilsäsongen 1999 rivstartade sista dagarna i mars med för årstiden mycket varmt väder och hela förloppet från vinter med obrutet snötäcke till vår med enstaka snöfläckar var avklarat inom en vecka. Solbritt observerade de första exemplaren av brun flickfjäril i Grindugaby redan den 31. III. Natten mellan den första och andra april besökte jag Engesberg och begick min fjärilspremiär. Ett antal övervintrande fjärilsarter t.ex. *Exaeretia ciniflonella* (björkplattmal), *Agonopterix heracliana* (allmän plattmal), *Conistra vaccinii* (lingonplattfly), *Conistra rubiginea* (rostgult plattfly) och *Eupsilia transversa* (trefläckigt vågfly) var redan på vingarna. Försättningen av april blev torr och ganska tråkig trots för årstiden varmt väder. Våren och fjärilarna tvekade och de arter som överhuvudtaget visade sig förekom i litet antal. Bland storfjärilarna hade endast tidiga vårarter som: *Achlya flavicornis* (björkgulhornspinnare), *Trichopteryx carpinata* (asplobmätare), *Lycia hirtaria*, (lurvig vintermätare), *Odontosia sieversi* (sievers flikvinge), *Brachionycha nubeculosa* (vårtaggfly) och några arter *Monima* (sälgflyn) kläckts före Valborg. *Depressaria emeritella* (renfanepaltmal) och *Depressaria olerella* (ljuspunkterad röllekpaltmal) återfanns vid Engesberg. Maj kom utan åthävor, både antalet djur och antalet arter var fortfarande mycket under det normala. En liten ljuspunkt var årets första nya art för Gästrikland,

Eriocrania sangii (mindre tunnvingepurpurmal), som jag håvade på Mattön den 16. V. Veckan före pingst blev vädret varmare och under annandagen undersökte Nils Ryrholm och jag flera spännande lokaler i Åmot-trakten, men fjärilsfaunan var trots det fina vädret extremt fattig. Endast enstaka *Callophrys rubi* (björnbärssnabbvinge), en *Celastrina argiolus* (tostebåvinge), några *Pieris napi* (rapsfjäril, och bland småfjärilarna *Nematopogon swammerdamella* (allmän antennmal), *Incurvaria pectinea* (blek kambredvingemal) samt sist och nästan minst *Pammene luedersiana* (odonsolvecklare) var på vingarna.

Vädret i juni blev normalt för årstiden, ofta soliga dagar följda av kyliga nätter. De flesta arter hade för våra breddgrader normala flygtider. Söndagen den 13 juni vittjade jag fjärilsfällan vid Engesberg. Fångsten bestod av kvardröjande vårarter som: *Trichopteryx carpinata* (asplobmätare), *Lycia hirtaria* (lurvig vintermätare), *Lithophane socia* (gråbrunt träfly) och *Cerastis rubricosa* (violetterött skogsfly), men även sommararter som: *Falcaria lacertinaria* (tandad sikelvinge), *Cyclophora albipunctata* (björkgördelmätare), *Xanthorhoe montanata* (backfältmätare), *Horisme tersata* (svartgördlad strimmätare), *Discoloxia blomeri* (blomers mätare), *Plagodis dolabraria* (tvärstrimmig smalvingemätare), *Macrothylacia rubi* (gräsulv), *Spilosoma lubricipeda* (allmän tigerspinnare) m.fl. Totalt registrerade jag endast 55 arter storfjärilar på lokalen vilket kan jämföras med 59 arter för motsvarande period under 1998. Skillnaden är inte stor men en och annan av oss minns fortfarande juni 1998 som fullständigt onjutbar både för människor och fjärilar. Tendensen var likartad på samtliga Gästrikelokaler jag besökte. Antalet arter var trots bättre väder mindre än motsvarande tid under "skräpsommaren" 1998. Summeringen av intressantare fynd under juni blev därför mager i förhållande till arbetsinsatsen: *Bucculatrix bechsteiniella* (hagtornögonlappmal), *Lomographa bimaculata* (tvåfärgad atlas mätare) och *Leucodonta bicoloria* (vit hakvinge) från Gysingetrakten samt *Acrionicta alni* (alaftonfly) från Brattdalsbäcken, Åmot. Den första migrerande fjärilen för säsongen *Plutella xylostella* (kålmal) noterades den 19.VI både vid Årsunda och Brattdalsbäcken.

Från början av juli blev vädret långsamt stabilare och både antalet fjärils-arter och -individer ökade. Den 14 juli registrerade jag hela 169 arter storfjärilar från fällan vid Engesberg. Motsvarande siffra för 1998 var 106 arter. Russinen i kakan var *Coleophora gryphipennella* (nyponsäckmal), *Sitochroa palealis* (morotsmott) och *Eustroma reticulata* (nätådrig parkmätare) samtliga nya för Gästrikland. Övriga mer spännande fynd under juli var *Endothenia trifoliana* (mindre rotvecklare) och *Hydrelia sylvata* (rotstreckad älv mätare) från Årsunda samt *Metalampra cinnamomea* (bågpraktmal), *Crambus hamella* (spetsgräsmott), *Alcis jubata* (skägglav mätare) och *Cosmotriche lunigera* (fjällspinnare) från Rönnåsen. Även om antalet observerade fjärilar fortfarande var litet verkade nu den värsta depressionen från 1998 vara över!

Augusti bjöd sedan på varmt och kanske lite väl torrt högtrycksväder. Temperaturskillnaderna mellan dag och natt var stora och antalet djur som visade sig på fjärilslakan och i ljusfällor var inte överväldigande. Dagaktiva djur hade däremot gyllene tider och förhoppningsvis var månaden gynnsam även för larverna av några av de arter som farit illa under 1998. I början av månaden påträffades *Colostygia aptata* (grönvit fältmätare) för första gången i Gästrikland. Dessutom visade sig flera djur som har sin nordgräns i våra trakter t.ex. *Apamea oblonga* (jordgrått ängsfly), *Apamea scolopacina* (gulhalsat ängsfly) och *Eugnorisma depuncta* (punkterat jordfly). Mot slutet av månaden uppstod en "högtrycksdepression" då de flesta sommararterna hade flugit färdigt.

Värmeböljan fortsatte sedan in i september, som blev en fjärde sommarmånad. Vid två tillfällen gav högtryck över Ukraina och Sydryssland upphov till varma luftströmmar från sydost in över Skandinavien. Årets september blev den varmaste som uppmätts i Syd- och Mellansverige. Med luftströmmarna följde en rad migrerande fjärilar. Mot mitten av månaden upplevde jag Gästriklands fjärilsfauna som fullständigt obegriplig. Höstarterna väntade fortfarande på regn och kyligare väder och den normala sommarflygningen var över. Tomrummet fylldes av en rad arter som vanligen inte flyger på hösten. En del av dessa var möjligen extragenerationer av inhemska djur medan andra troligen var inflygare från sydligare nejder där fjärilarna har fler generationer per år. Att avgöra vilka djur som bör klassas som det ena eller det andra är svårt och slutar lätt i ren spekulering. Vissa arter t.ex. *Timandra comai* (gul syremätare), *Autographa gamma* (gammafly), *Xestia c-nigrum* (c-tecknat jordfly), *Agrotis ipsilon* (kommajordfly) och *Agrotis segetum* (sädesbroddfly) är kända migranter och normalt inte bofasta i våra trakter. Andra som: *Xanthorhoe designata* (Svartkantad fältmätare), *Perizoma affinitata* (blärefältmätare), *Eupithecia linariata* (linariamalmätare), *Pterostoma palpina* (näbbspinnare), *Clostera curtula* (rödgrå högstjärt), *Polypogon tentacularia* (allmänt sprötfly), *Meganola strigula* (gulpucklig trågspinnarfly), *Caradrina morpheus* (brungult lövfly), *Caradrina clavipalpis* (allmänt lövfly) och *Diarsia rubi* (hallonjordfly) finns i Gästrikland och är kända för att under gynnsamma år kunna åstadkomma partiella andragenerationer. Vidare påträffades tre djur som mer hör hemma i stäpp- eller medelhavs-miljö än norr om Dalälven; *Homoeosoma nebulella* (molnigt tistelkorgmott), *Orthonama obstipata* (vandrarefältmätare) och *Protoschinia scutosa* (svartfläckigt knöfly).

Efter septemberfesten följer så en normal oktober, tillförseeln av varmluft upphörde och antalet migranter och vilsekomna sommararter minskade allteftersom vädret blev kyligare. En kort episod med rekordvarm luft i början av november, sedan kyla och fjärilsäsongen 1999 var slut. Under de första november veckorna flög fortfarande en blandning av höstdjur t.ex. *Exapate congelatella* (höstlångvecklare), *Acleris sparsana* (lövskogshöstvecklare), *Operophtera brumata* (allmän frostfjäril), *Operophtera fagata* (björkfrostfjäril), *Agriopsis aurantiaria* (guldgult frostmätare), *Agrochola circumcellaris* (tvärlinjerat backfly), *Agrochola macilentata* (lädergult backfly) och övervintrande fjärilar som *Ypsolopha asperella* (apelhöstmal), *Chloroclysta siterata* (brungrön fältmätare), *Conistra vaccinii* (lingonplattfly), *Eupsilia transversa* (trefläckigt vågfly) och *Xylena vetusta* (mindre mantelfly).

De tre senast somrarna har alla varit vädermässigt extrema och framför allt olika. Rekord - kalla, -varma, -torra och -blöta perioder har snabbt avlöst varandra. Arter med olika specifik klimatanpassning har gynnats det ena året för att slås ut nästa. Resultatet har blivit instabilitet och stora förändringar i fjärilsfaunan. Sambandet mellan orsak och verkan är enormt komplext, det är svårt att förstå vad som händer och etter värre att försöka förutsäga konsekvenserna inför framtiden. För mig återstår att registrera vad som har hänt!

Fjärilssäsongen 1999 blev trots en rekordvarm sommar ett mellanår. Både antalet arter och individer var särskilt under vår och försommar mycket lägre än normalt. Efterverkningar av det blöta och kalla vädret under sommaren 1998 var märkbara inte bara i Gästrikland utan i stora delar av Syd och Mellansverige. Särskilt markant var förändringen i västra Härjedalen. Statistiken från Nils Ryrholms och mina fjärilstudier i området visar det lägsta art och individ

antalet sedan studien påbörjades 1986. Jämför man med 1997 som var ett bra udda år så var antalet arter 1999 endast ca 40 % och antalet individer mindre än 10 %! I våra trakter kom vi jämförelsevis lindrigt undan. Fjärilsfaunan verkar att under sommarens gång successivt ha återhämtat sig. Det fina vädret under augusti och september bör ha gett många fjärilslarver värme och tid för att bli färdiga för övervintring. Andra torkade kanske ihjäl. Det finns gott hopp om att de senaste årens expansion norrut av värmekrävande arter fortsätter. Samtidigt kommer vi antagligen att förlora några av de arter vi i dag anser vara bofasta. Dax att summera vinster och förluster!

Trichopteryx polycommata (trylobmätare) har sedan min barndom varit bofast på Engesbergs udde. Efter de kalla somrarna i början på 1960 talet var den ibland ganska fåtalig, men den fanns alltid. I år var *polycommata* helt försvunnen från lokalen. När jag kontrollerar mina anteckningar från Grinduga inventeringen finner jag att arten har minskat stadigt de senaste fyra åren. *Mesoligia furuncula* (tvåfärgat ängsfly) och *Lythria rotaria* (allmän purpurmätare) verkar helt ha försvunnit från Årsunda gravfält. Flera andra sydliga arter som har expanderat under de varma åren från 1994 till 1997, t.ex. *Amphipyra berbera* (afrikabuskfly), *Hadena albimacula* (olivbrunt nejlikfly) och *Catarhoe cuculata* (kapschongfältmätare) har inte syntts till i år. *Lomographa bimaculata* (tvåfärgad atlasmätare) påträffades endast i två exemplar och verkar föra en ganska tynande tillvaro.

Andra nykomlingar har hållit ställningarna eller tom fortsatt sin expansion. Arter som *Coenocalpe lapidata* (stenmätare) och *Discoloxia blomeri* (blomers mätare), som båda troligen kommer norrifrån, har i år varit mer vanliga och spridda än någonsin. *Peribatodes secundaria* (granlavmätare) har nått Rönnåsen och bör vid det här laget ha passerat gränsen till Hälsingland. I Gästrikland påträffades den för första gången under 1994 (Källander 1995) och behövde endast sex år för att erövra hela landskapet! *Campaea margaritata* (blekgrön halvmätare) var lika vanlig norr om Gävlebukten som föregående år och är nog här för att stanna. *Xanthia aurago* (mörkbandat gulvingfly), som visade sig i Gävletrakten för första gången 1995 är nu vanlig vid Engesberg och påträffades i år även på Årsunda gravfält. *Apamea scolopacina* (gulhalsat ängsfly) noterades för andra året i rad vid Engesberg.

Flera arter som sedan gammalt är kända från Gästrikland men som förekommit mycket sparsamt under det sist decenniet t.ex. *Trachea atriplicis* (mållfly), *Mamestra brassicae* (kålfly) och *Opigena polygona* (tvåkölat jordfly) verkar nu åter öka i antal. Två arter, *Hydrelia sylvata* (rotstreckad älvsmätare) och *Apamea oblonga* (jordgrått ängsfly) har återfunnits i Gästrikland för första gången sedan Ragnar Östlunds tid (Östlund 1954).

Gästriklands bastardsvärmare har haft sitt tredje dåliga år i rad. Från Grinduga trakten finns ovanligt få rapporter trots att så många kunniga fjärilsentusiaster i år har besökt området. Av de fyra arter som är kända från området är bara *Zygaena viciae* (liten bastardsvärmare) observerad och endast i tre exemplar. Det första fotograferades av Åsa Eriksson och Krister Frid mellan Grinduga och Kubbo den 4. VII. Det andra flög efter en skogsväg norr om Bultbomurarna den 7. VII och det tredje visade sig ca 1,5 km söder om Grindugaby den 20. VII (bägge observationerna Jan Hallén). Ingemar Frycklund rapporterar att samtliga fyra bastardsvärmare lyckligtvis fortfarande finns kvar i kraftledningsgatan söder om

Gustavsmuren. Alla arterna var dock ovanligt fåtaliga. Under årets inventering observerade han inte mer än totalt ca 30 djur varav endast en *Zygaena filipendulae* (allmän bastardsvärmare) (Frycklund 2000).

Från övriga Gästrikland finns ytterligare två rapporter om bastardsvärmare, bägge från Åsa och Krister. *Zygaena lonicerae* (bredbrämad bastardsvärmare) visade sig den 23.VII åter på ängsmarkerna vid "Raggarstugan", söder om Andersberg; där den upptäcktes under sommaren 1996. *Adscita statices* (allmän metallvingesvärmare) och en ej artbestämd bastardsvärmare flög över ängarna på Iggön den 7.VII.

Jag har nu i ett par år oroat mig för Gästriklands bastardsvärmare. Antalet observerade djur har minskat varje år sen frekvensåret 1996. Årets fåtaliga rapporter visar att åtminstone några djur har lyckats överleva 1998 års rotblöta och att alla arter finns kvar på "kärn lokalen" vid upplandsgränsen. Det borde trots allt finnas stora möjligheter att årets torra väder har varit gynnsamt för deras reproduktion och att antalet djur nu kommer att öka. Det är dock för tidigt att ropa faran över! Jag väntar därför otåligt på nästa års rapporter om observationer av bastardsvärmare!

Årets inventerings arbete har mest inneburit en fortsättning och utvidgning av de tidigare påbörjade inventeringarna vid Engesberg och Årsunda. Förra årets sparsamma fjärils förekomst lurade mig till att tillsammans med Nils Ryrholm även påbörja en undersökning av fjärilsfaunan på östbranten av Rönnåsen mellan Åmot och Ockelbo. När antalet djur i rörelse ökade mot mitten på sommaren visade det sig att jag hade tagit mig fjärilar över huvudet! Det blev inte någon tid över för mer spontana fjärilspromenader och mot mitten på augusti krävde min mentalhygien att Rönnås inventeringen avbröts.

Årsunda gravfält presenterades utförligt i föregående nummer av Insectifera (Källander 1998, 1999). Förra årets inventeringsarbete gav ganska klent utbyte och 1998 var säkerligen fel år för att inventera torrmarks fauna. Arbetet har fortsatt och börjar nu ge resultat. I år startade jag ljusfällan den 10. IV och den har sedan varit i drift hela säsongen till den 30. X. Totalt besökte jag lokalen tolv gånger under året, vittjade fällan, skrotade runt efter flygande djur och letade larver. Sammanlagt noterades under året 275 arter storfjärilar på lokalen, motsvarande siffra från 1998 var 308 arter. Även om arbetsinsatsen för sökande efter dagflygande djur var mindre än förra året så är skillnaden stor. Förklaringen är troligen att många av lokalens krävande torrmarksarter har lyckats dåligt med sin reproduktion. *Mesoligia furuncula* (tvåfärgat ängsfly), som var vanlig 1997 -1998, var helt försvunnen. *Levipalpus hepatariella* (leverplattmal, N) påträffades endast i två exemplar och har minskat signifikant i antal sedan förra året. Mer oroande är kanske att *Lythria rotaria* (allmän purpurmätare, hotklass 4), som här har sin bästa lokal i Gästrikland, inte alls visade sig under året.

Goda nyheter är att under 1999 påträffades hela fem nya arter för Gästrikland på lokalen. Två av dessa, *Coleophora adelogrammella* (hylsnejlikesäckmal, hotklass 4) och *Coleophora dianthi* (nejliksäckmal, hotklass 4) är som framgår av namnen knutna till nejlikväxter. Bägge påträffades i antal och min bedömning är att de är bofasta på lokalen. *Aethes kindermanniana* (fältmalörtblomvecklare) och *Endothenia trifoliana* (mindre rotvecklare) är sällsynta lokala

torrmarksarter, som endast visade sig i ett exemplar vardera. Den femte arten var en stor överraskning, *Homoeosoma nebulella* (molnigt tistelkorgmott), ett migrerande mott, som före 1999 inte var känd från Sverige! Under samma period (3-17.IX) fann jag även en *Protoschinia scutosa* (svartfläckigt knöfly), en annan "flyttfågel", som endast en gång tidigare påträffats i Gästrikland (Oslättfors den 4.IX 1997, SJNS). Ett annat glädjeämne var fyndet av två hanar av *Hydrelia sylvata* (rotstreckad älvmätare, hotklass 4). Arten var tidigare endast känd i ett exemplar från Gästrikland, Rödmarn den 4. VII 1948, Ragnar Östlund. Eftersom artens typiska miljö är alkärr och fuktiga buskmarker hör den inte hemma på gravfältet utan på någon lämplig biotop i trakten, troligen fuktmarkerna kring Fänjaån.

Utbytet av årets inventering av lokalen blev trots sviterna av förra årets kalla och blöta väder imponerande. Totalt känner vi nu 14 rödlistade fjärilsarter från lokalen (Tabell 1). Sex av dessa har här sin enda kända eller huvudsakliga förekomst i Gästrikland. Arbetet fortsätter nästa år, som förhoppningsvis kommer att återspegla årets gynnsamma väderförhållanden. Det är redan nu klart att Årsunda gravfält har mycket stora entomologiska värden och att det är av största vikt att området även i fortsättningen röjs och slåttas. Jag vill i det här sammanhanget tacka Skogsvårdstyrelsen som hittills har slagit området och Gunnel Hedkvist som på eget initiativ har räfsat och fraktat bort höet. Ett annan punkt på min önskelista är att vägbelysningen efter är länsväg 272, som begränsar området i väster, hålls släckt sommartid.

Tabell 1. Fynd av rödlistade arter från Årsunda Gravfält före 1998 1998 1999

		före 1998	1998	1999
◆ <i>Levipalpus hepatoriella</i>	leverplattmal ⁿ	2	3	2
<i>Depressaria pulcherrimella</i>	ljusbröstad bockrotplattmal	2	3	2
◆ <i>Coleophora adelogrammella</i>	hylsnejlikesäckmal*		1	2
◆ <i>Coleophora dianthi</i>	nejlikesäckmal*		2	3
◆ <i>Syncopacma taeniolella</i>	omvändbandad käringtandpalpmal	1		
<i>Pyrausta porphyralis</i>	porfyrlyusmott ⁿ	5		2
◆ <i>Lythria rotaria</i>	allmän purpurmätare*	5	3	
◆ <i>Epirrhoe pupillata</i>	thunbergs fältmätare*	4	4	4
<i>Eupithecia pygmaeata</i>	dvärgmalmätare*	1		
<i>Hydrelia sylvata</i>	rotstreckad älvmätare*			2
<i>Clostera anachoreta</i>	svartfläckig högstjärt*		1	1
<i>Eilema cereola</i>	vaxgul lavspinnare*		3	
<i>Eriopygodes imbecilla</i>	tjockhornsfly*		1	1
<i>Xylena exsoleta</i>	större mantelfly*	1	1	

Arter från den gällande nationella rödlistan har markerats med *, arter från preliminär ny rödlista med ⁿ, övriga arter är från rödlistan från ABC-Län. ◆ Arten har här sin enda kända eller bästa lokal i Gästrikland.

Engesbergs udde har efter föregående års intressanta fynd (Källander 1998, 1999) undersökts vidare. Årets skörd av storfjärilar var 325 arter vilket kan jämföras med 328 arter under 1998. Även om minskningen i artantalet är mindre än för Årsunda gravfält så har i alla fall antalet arter trots årets gynnsamma väder inte ökat. Engesbergs fjärilsfauna är mer allsidigt

sammansatt och innehåller färre regnkänsliga torrmarksarter.

Under året påträffades sex arter som vid fångstillfället var nya för Gästrikland och ingen av dessa är ännu funna någon annanstans i landskapet (Tabell 3). Fyra av dessa är rödlistade men endast en, *Sorhagenia lophyrella* (större getapelbrokmal) visade sig i antal. Totalt är nu hela 18 rödlistade arter påträffade på Engesbergs udde. De flesta av dessa är funna i enstaka exemplar och är inte unika för lokalen (tabell 2). Ansamlingen av intressanta arter är ändå så stort att det indikerar att lokalen har avsevärda entomologiska värden. Området verkar vara betydelsefullt för nyetablering av arter som expanderar från söder. Flera arter som *Depressaria emeritella* (renfanepלטtmal), *Xanthia aurago* (mörkbandat gulvingfly), *Campaea margaritata* (blekgrön halvmatare) och *Apamea scolopacina* (gulhalsat ängsfly) verkar att tidigt ha etablerat sig vid Engesberg för att senare sprida sig i Gävletrakten. Troligen bidrar det havsnära läget med långa varma höstar i kombination med förekomsten av kalkhaltig morän och gammal ädellövskog till rikedomen.

Tabell 2. Fynd av rödlistade arter från Engesberg		före 1998	1998	1999
<i>Depressaria pulcherrimella</i>	ljusbröstad bockrotplattmal			2
<i>Ethmia pusiella</i>	stor stenfrömal		2	
<i>Harpella forficella</i>	jättepraktmal	1	2	3
<i>Rhigognostis incarnatella</i>	röd senapsmal ⁿ		2	
◆ <i>Sorhagenia lophyrella</i>	större getapelbrokmal			3
<i>Gelechia hippophaella</i>	havtornmal	3	4	4
<i>Psoricoptera speciosella</i>	större höststämval			2
<i>Cydia inquinatana</i>	lönfruktvecklare		1	
◆ <i>Colostygia aptata</i>	grönvit fältmatare*			1
◆ <i>Eustroma reticulata</i>	nätådrig parkmatare*			1
<i>Trichopteryx polycommata</i>	trylobmatare*	2	3	
<i>Philerme vetulata</i>	grå klaffmatare			2
<i>Philerme transversata</i>	svartbrun klaffmatare			1
◆ <i>Calospilos sylvata</i>	almfläckmatare			1
<i>Clostera anachoreta</i>	svartfläckig högstjär*		2	
<i>Abrostola triplasia</i>	brungult näselfly*		1	
<i>Hadena albimacula</i>	olivbrunt nejlikfly.		2	
<i>Spaelotis suecica</i>	svenskt jordfly*.	1		

Arter från den gällande nationella rödlistan har markerats med *, arter från preliminär ny rödlista med ⁿ, övriga arter är från rödlistan från ABC-Län. ◆ Enda kända fyndort i Gästrikland.

Rönnåsen nordväst om Ockelbo är känd för sin skidbacke, sina gammelskogar och sina klapperstensfält. Mot norr och öster stupar berget brant från 230 till ca 100 m över havet. Terrängen är bitvis oländig med klippstup, block och hållar. Betydande delar av skogen består av mossrik grov granskog med vresiga gammelfuror i de mest otillgängliga branterna samt inslag av äldre björk och asp. Framsipprande vatten har på sina ställen skapat en rikare

vegetation med inslag av klibbal och olvon. Området finns beskrivet i "Värdefull natur i Gävleborg" (Länstyrelsen i Gävleborg 1997) och är lätt tillgängligt via en bilväg upp till Rönåsstugan, som ligger på toppen ovanför östbranten. Jag och Nils Ryrholm rekognoserade området under pingshelgen och blev så entusiastiska att vi beslöt att närmare undersöka områdets fjärilsfauna. Speciellt var det kombinationen av branter och gammelskog som lockade. Många krävande skogsdjur flyger i träkronorna och är normalt mycket svåra att inventera. Rönåsens branter bjuder på många klipphyllor i trätoppshöjd. Den 20 juni var vi klar med våra förberedelser och placerade ut ljusfallor på två av de mest spektakulära positionerna i området. Fällorna var sedan i drift till den 13 augusti då vi avbröt verksamheten för säsongen. Arbetsinsatsen var betydligt mindre än för Årsunda och Engesberg och avsikten var mer att undersöka om t.ex. *Poliobrya umovii* (barrskogslavfly) eller *Xestia sincera*, (barrskogsfjällfly) finns i området än att göra en total inventering. Vi fann totalt 191 arter storfjärilar vilket är mycket för en så pass nordlig "taiga lokal". Två rödlistade fjärilar *Alcis jubata*, (skägglavmätare, hotklass 4), och *Harpella forficella* (jättepraktmal, rödlistad i ABC län) förekom ganska rikligt på lokalen. *Metalampra cinnamomea* (bågpraktmal) och *Crambus hamella* (spetsgräsmott) var nya för Gästrikland. Värt att notera var även att *Nudaria mundana* (grå hinnvinge) och *Euxoa tritici* (kryptiskt jordfly) förekom rikligt. Övriga mer originella fynd var en hane av den nordliga formen av *Cosmotriche lunigera* (fjällspinnare) och ett *Acronicta alni* (alaftonfly).

Från **Tröskentrakten** har jag i år ovanligt få intressanta fjärilsobservationer. Solbritt Nilsson har i år observerat flera *Hemaris tityus* (svävfluglik dagsvärmare, hotklass 4) i Grindugaby. Hon har även börjat intresserat sig för småfjärilar och har lyckats återfinna två av 1998 års landskapsarter: *Argyrotaenia ljugiana* (tallmossebredvecklare) och *Olethreutes umbrosana* (umbrabrovecklare). Bengt-Åke Bengtson har letat småfjärilslarver på säfferot (*Sessili libanotis*) som växer i vägkanter och på de numera hävdade slätterängarna runt Grinduga. Till sin förvåning fann han endast larver av *Agonopterix ciliella* (fransplattmal) och *Depressaria pulcherrimella* (ljusbröstad bockrotplattmal). Ingen av dessa arter lever normalt på säfferot. Särskilt anmärkningsvärt är fyndet av *pulcherrimella*, som anses leva enbart på bockrot (*Pimpinella saxifraga*) (Svensson 1993).

Ingemar Frycklund har i år inventerat torrmarker i Älvkarleö kommun (Frycklund 2000). Av särskilt intresse för oss lokalpatrioter är fynden från **kraftledningsgatorna vid Grekland och sydost om Gustavsmuren**. Området kring Grekland är främst intressant p.g.a. sin rika fuktängsflora. Ingemar fann här *Oidaematophorus lithodactyla* (allmänt krissleflädermot, rödlistad ABC-län) och *Ethmia pyrausta* (ängsrutemal, rödlistad ABC-län) i anslutning till värdväxterna krissla (*Inula salicina*) och ängsruta (*Thalictrum flavum*). Ingen av fjärilarna är påträffade i Gästrikland men bör vara möjliga att finna eftersom bägge värdväxterna finns i landskapet. En annan intressant observation var *Photedes captiuncula* (dvärgängsfly, hotklass 4), som endast noterats i enstaka exemplar från vårt landskap. Ingemar såg mitt på dagen flera exemplar som ivrigt besökte blommande krissla.

I kraftledningsgatan sydost om Gustavsmuren noterades utöver de arter vi tidigare känner från området (Källander 1993, 1994) även *Agonopterix quadripunctata* (fympunkterad plattmal, N),

Hypercallia citrinalis (jungfrulinpraktmal, N), *Phycitodes albatella* (triangelpunkterat korgblomsmott), ännu ej påträffad i Gästrikland och *Atolmis rubricollis* (rödhalsad lavspinnare, rödlistad ABC-län). Den senare är funnen i Gästrikland någon gång mellan 1961 och 1978, men jag har aldrig lyckats spåra fynduppgifterna!

Efter säsongen 1998 var totalt 1396 fjärilsarter kända från Gästrikland. Årets landskapsfynd tillför 18 arter. Det finns alltså anledning att fira att vi före millennieskiftet har passerat 1400 arter! Tittar jag i backspegeln så upptäcker jag att vi passerade 1200 arter under 1991 och 1300 arter under 1995. I genomsnitt blir det 25 arter per år. Det blir nog svårt att hålla den hastigheten i fortsättningen! Gästrikland är inte längre direkt en vit fläck på kartan även om säkert mycket återstår att upptäcka. Antalet anmälda nya landskaps fynd under 1999 blev även mindre än föregående år trots det fina vädret: 1998 31 arter, 1997 23 arter och 1996 24 arter (Källander 1997, 1998, 1999).

Efter fjärilssäsongen 1994 gjorde jag en lista på 32 arter storfjärilar som jag ansåg borde kunna dyka upp i Gästrikland (Källander 1994). Då jag summerar upptäcker jag att elva av arterna på listan och dessutom sju helt otippade nya arter har noterats sedan dess. Under det sista decenniet har verkligheten ofta överträffat fantasin! I förra numret av Insectifera försökte jag trissa upp stämningen inför den fjortonhundrade fjärilsarten från Gästrikland och utlovade en rättvis redovisning av fynd och insamlare. Det är nu tid att avslöja att det blev *Pammene luedersiana* (odonsolvecklare) som jag och Nils Ryrholm hittade på Vallsjömuren vid Källsjön, Åmot den 24. V 1999. Även om arten är hotklassad i ABC län känns det kanske lite avslaget!

Årets mest intressanta fjärilsfynd.

714 *Coleophora adelogrammella* (hylsneljlikesäckmal, hotklass 4) och 734 *Coleophora dianthi* (nejliksäckmal hotklass 4) har bägge har upptäckts bland *Coleophora* insamlade på Årsunda gravfält. Arterna är mycket svåra att skilja åt på yttre kännetecken och jag har fått hjälp med genitalie-preparering och bestämning av Jan-Olov Björklund. Totalt har jag tolv djur som troligen är en blandning av *adelogrammella* och *dianthi*. *Coleophora* serien från lokalen är insamlad mellan 14.VI 1998 till 4.IX 1999 och kan betraktas som ett stickprov på de vanligaste arterna på lokalen. Endast två djur är undersökta och säkert bestämda, en hane av *adelogrammella* från 3-28.VIII 1998 och en hane av *dianthi* från 29.V-10.VI 1999. Av flygtiderna att döma är åtta av djuren i serien *dianthi* (försommar) och fyra *adelogrammella* (högsommar-sensommar). Bägge arterna är krävande torrmarksarter och goda indikatorer på höga naturvärden. Som alla *Coleophora* -arter har de larver som bygger små säckar där de tillbringar hela sitt liv. Larven av *adelogrammella* lever på stjälk och blad av nejlikor (*Dianthus* och *Petrorhagia*) och *dianthi* på frukt och frö av *Dianthus* (Svensson 1993). Utbredningen för *adelogrammella* omfattar sedan gammalt Skåne, Blekinge, Öland och Gotland. De senaste åren har den även upptäckts i Uppland och Medelpad (Svensson, 1996, 1998). *C. dianti* är tidigare endast känd från fem landskap: Skåne, Södermanland, Uppland, Hälsingland och Medelpad samt nu även från Gästrikland. Bägge arterna är närmast funna på en blomsteräng vid gamla tegelbruket norr om Älvkarleöby (Frycklund 2000a).

780 *Sorhagenia lophyrella* (större getapelbrokmal, Rödlistad ABC län) är känd från Skåne, Öland, Gotland, Bohuslän och Uppland. Under 1995 påträffades arten dessutom i Blekinge och Småland (Svensson 1996). Larven lever mellan sammanspunna blad av getapel (*Rhamnus catharticus*). Ljusfällan vid Engesberg fångade ett tiotal exemplar av arten under perioden 11.IX- 6X. Arten föredrar ljusa skogsbryn och buskmarker med näringsväxten. Den enda Upplands-lokalen för *lophyrella* jag har hört talas om ligger på Munsö i Mälaren.

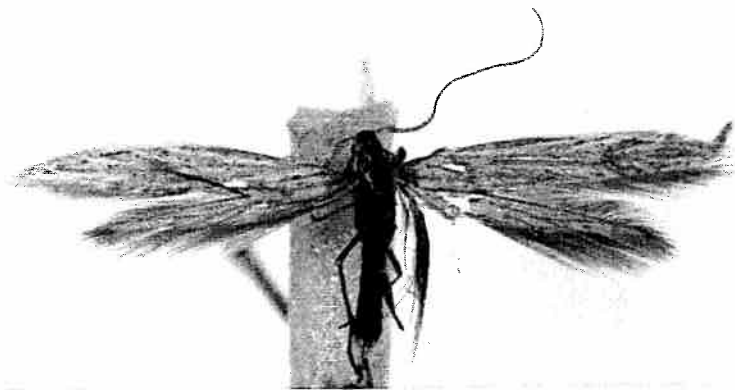
996 *Brachmia lutatella* (kvickrotbågpalpmal) är i Götaland en ganska vanlig art som lever på kvickrot (*Elytrigia repens*). Det originella med fyndet från Årsunda gravfält är att artens tidigare kända utbredning norrut endast sträcker sig upp till Gotland och Västergötland. Kinekulle är enligt Ingvar Svensson den nordligaste lokalen på fastlandet. Från Årsunda finns två hanar från den 18.VIII 1997. Eftersom bestämningen av djuren var klar våren 1999 har jag under året utan framgång försökt återfinna arten. Möjligen har den i Gästrikland inte överlevt sommaren 1998.

1967 *Colostygia aptata* (grönvit fältmätare) har en mycket begränsad utbredning i Sverige och har inte visat några tendenser till spridning under de senaste 50 åren. Den förekommer i Hälsingland i Ljusnans älvdal mellan Järvsö och Ljusdal, i Dellenbygden samt i Indalälvens delta upp till Alnön utanför Sundsvall, där arten periodvis förekommer allmänt. Från resten av Sverige känner vi endast två exemplar av *aptata*: ett från Häggdånger i Ångermanland, och ett från en järnvägsbank utanför Fagersta i Västmanland,. Det senare djuret har möjligen liftat med något sovvagnståg, som gör uppehåll i Ljusdal under gryningstimmarna (Eliasson 1996). Till listan över udda fynd kan vi nu foga en sliten hona från Engesberg under perioden 15.VII- 12.VIII. Jag och Claes Eliasson hade planer på att söka efter *aptata* kring sjöarna i nordöstra Gästrikland, men ingen av oss hade en tanke på att den skulle kunna dyka upp i Gävle-trakten. Arten lever normalt på friska blomrika ängsmarker med rik förekomst av mårar, som är larvens näringsväxt. Från Tyskland omnämns främst stormåra (*Galium album*) och buskmåra (*Galium mollugo*) som värdväxt (Koch 1983)

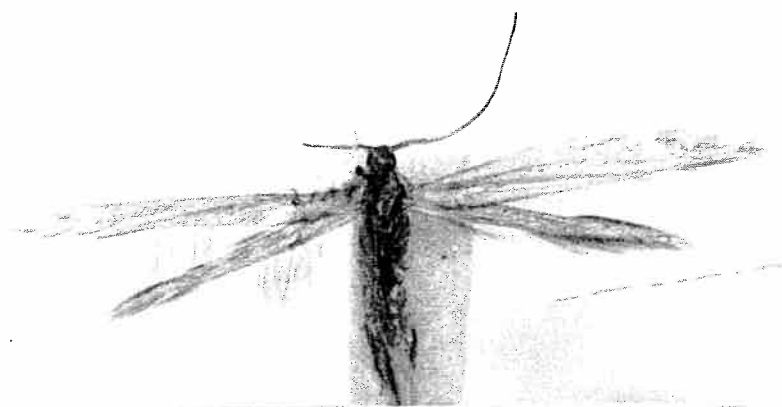
1965 *Eustroma reticulata* (nätådrig parkmätare, hotklass 4) är en av våra tre rödlistade mätararter knutna till springkorn (*Impatiens noli-tangere*). Arten har en mycket glest utbredning, men är ofta vanlig på sina lokaler. I Sverige är den känd från de flesta landskap från Skåne till Dalarna och dessutom från Ångermanland. Enligt uppgifter från Tyskland lever larverna främst av omogna frökapslar. Arten övervintrar som puppa i en lös spånad på markytan (Koch 1983). I Mellansverige förekommer *reticulata* vid sjö- och åstränder med kalkrika sediment, som tillfredsställer värdväxtens höga näringskrav. Typiska biotoper är alkärr och andra fuktiga lövskogar. Jag fann en vacker, troligen nykläckt, hona vid Engesberg den 14. VII. Mätaren är känd från alla mot Gästrikland gränsande landskap utom Hälsingland och det var därför väntat att arten skulle finnas någonstans i landskapet. Mer förbryllande är uppgiften att näringsväxten inte har någon känd förekomst på Norrlandet (muntligt meddelande Ove Lennström). Inga botaniska inventeringar är helt fullständiga, varför det naturligtvis är möjligt att springkorn frodas på någon blötmark i trakten. Den andra möjligheten är att djuret från Engesberg var en tillfällig "flyttfågel". Fynden av enstaka individer från Kalkstad (Öland, 1979)

och Rone (Gotland, 1948), visar att arten ibland kan migrera (Ekström 1950, Palmqvist 1980). *Impatiens noli-tangere* är varken känd från Öland eller Gotland (Lagerberg 1957).

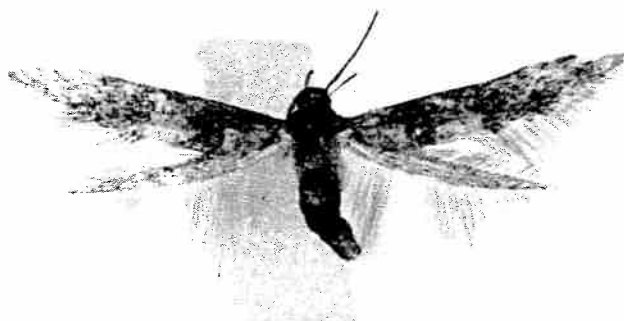
2091 *Calospilos sylvata* (almfläckmätare) är känd från alla landskapen efter Svenska Östersjökusten från Skåne i söder till Uppland i norr. Arten finns dessutom i Finland, samtliga Baltiska länder, Polen och Tyskland. Den betecknas normalt inte som migrant, men det finns beskrivet en rad spridda enstaka fynd från den norra delen av artens utbredningsområde. Typiska biotoper är rik lövskog, skogsbryn och parker. Larven lever normalt på skogsalm (*Ulmus glabra*) men ibland även på andra lövträd. Artens normala flygtid är från början på juni till slutet på juli (Skou 1984). När *sylvata* dök upp vid Engesberg under perioden 18.IX-2.X var det alltså både på fel tid och plats. Den förvildade parken vid Engesbergs herrgård innehåller visserligen några almar och borde någorlunda kunna tillfredsställa artens biotopkrav, men jag känner bara några enstaka fynd av *sylvata* från Uppland under det sista decenniet. Väderkartorna och en rad fynd av andra udda fjärilar under perioden fick mig genast att fundera på inflygning av arten från andra sidan Östersjön. Några telefonsamtal till olika fjärilsentusiaster i Svealand stärkte mina misstankar. Två *sylvata* hade observerats vid Smara utanför Edsbro, Uppland natten mellan den 25 och 26 september (Jan Olov Björklund). Även från sydöstra Skåne finns i år flera fynd av mätaren från slutet av september (Nils Ryrholm & Jan Olof Ördén). Från Uppland känner jag endast en ytterligare *sylvata* från sommaren 1999 (Uppsala 6.VII, KJC). Inflygningen skedde för sent på året för att djuren skulle ha möjlighet att åstadkomma någon avkomma som klarar av att övervintra.

Coleophora adelogrammella
Hylsnejlikesäckmal
Årsunda 18 juli - 2 aug 1999

Coleophora dianthi
Nejlisksäckmal
Årsunda 19 juni - 15 juli 1999

Sorhagenia lophyrella
Större Getapelbrokmal
Engesberg 11 sept 1999

Foto: Ulf Nylander

Tabell 2. Nya arter för Gästrikland

No.	Latinskt artnamn	Svenskt namn	Fyndort	Rapportör
12	<i>Eriocrania sangii</i>	mindre tunnvingepurpurmal	Mattön	KJC
333	<i>Bucculatrix bechsteiniella</i>	hagtornögonlappmal	Mattön	KJC
494	<i>Agonopterix nervosa</i>	rödbrämad harrisplattmal	Engesberg	KJC
531	<i>Metalampra cinnamomea</i>	bågpraktmal	Rönnåsen	KJC, RYR
618	<i>Coleophora gryphipennella</i>	nyponsäckmal	Engesberg	KJC
714	<i>Coleophora adelogrammella</i>	hylsneljlikesäckmal	Årsunda	KJC.
734	<i>Coleophora dianthi</i>	nejliksäckmal	Årsunda	KJC
780	<i>Sorhagenia lophyrella</i>	större getapelbrokmal	Engesberg	KJC
996	<i>Brachmia lutatella</i>	kvickrotbågpalpmal	Årsunda	KJC
1133	<i>Aethes kindermanniana</i>	fältmalörtblomvecklare	Årsunda	KJC
1218	<i>Endothenia trifoliana</i>	mindre rotvecklare	Årsunda	KJC
1353	<i>Pammene luedersiana</i>	odonsolveklare	Källsjön	KJC, RYR
1557a	<i>Homoeosoma nebulella</i>	molnigt tistelkorgmott	Årsunda	KCJ
1601	<i>Crambus hamella</i>	spetsgräsmott*	Rönnåsen	KJC, RYR
1673	<i>Sitochroa palealis</i>	morotsmott	Engesberg	KJC
1967	<i>Colostygia aptata</i>	grönvit fältmätare	Engesberg	KJC
1965	<i>Eustroma reticulata</i>	nätådrig parkmätare	Engesberg	KJC
2091	<i>Calospilos sylvata</i>	almfläckmätare	Engesberg	KJC

*Plats för första kända fyndet men arten är påträffad på flera lokaler.

Rapportörer: BJO= Jan Olov Björklund, Erik Claesson, FKI =Krister Frid, FYK = Ingemar Frycklund, HAL = Jan Hallén, KJC = Clas Källander, Solbritt Nilsson, RYR = Nils Ryrholm, EÅA = Åsa Eriksson, ÖLD = Ragnar Östlund, ÖRD = Jan Olof Ördén

Tack!

Till sist ett varmt tack till alla som har bidragit till den här rapporten: Arnold Pettersson, som har bidragit med el och hållit ordning på fällan i Årsunda. Min mor Birgit Lööv som varje vecka rensat fällan i Engesberg från nedfallna löv och kvistar. Urban Hegestad som är vår ”kontakt man” vid Rönnåstugan. Ingemar Frycklund för massor med tips om hur man letar småfjärils-larver. Ingvar Svensson och Jan Olov Björklund, som hjälpt till med bestämningar av knepiga småfjärilar. Ove Lennström för botanisk konsultverksamhet och alla ni som har bidragit med intressanta fjärilsobservationer.

Litteratur:

- Cederholm L. 1978. Namnkoder - ett förslag till enhetliga personangivelser inom biologin. -Ent. Tidskr. 99:135-141
- Ehnström B., Gärdenfors U. & Lindelöw Å 1993. Rödlistade evertebrater i Sverige 1993. Databanken för hotade arter, Reklam och Katalogtryck Uppsala.
- Ekström, M. 1950. Lepidopterologiska notiser från Gotland. - Opusc. ent. 15(2): 139-142.
- Eliasson C. 1996. Artfaktablad för rödlistade Lepidoptera. ArtDatabanken, manuskript
- Frycklund, I. 2000. Fjärilsinventering i kraftledningsgator, Älvkarleö och Tierps kommuner. Upplandsstiftelsen, manuskript
- Frycklund, I. 2000a. Rödlistade fjärilar på blomsteräng syd Tegelbruket, Älvkarleby s:n, År 1999. Upplandsstiftelsen, manuskript
- Koch, M. 1983. Wir bestimmen Schmetterlinge. Neumann-Neudamm verlag, Radebeul.
- Källander C. 1993. Fjärilsfynd från "kalkområdet sydost om Gävle". Insectifera 1.2, 27-32
- Källander C. 1994. Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1993. -Insectifera 2.1: 41-47
- Källander C. 1994. Efterlysning, Insectifera 2.2, 48
- Källander C. 1997. Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1996. -Insectifera 5: 6-19.
- Källander C. 1998. Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1997. -Insectifera 6: 7-21.
- Källander C. 1999. Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1998. -Insectifera 7: 10-22.
- Lagerberg, T. 1957. Vilda växter i Norden. Bokförlaget Natur och kultur, Stockholm.
- Länstyrelsen Gävleborg. 1997. Värdefull natur i Gävleborg, Naturvårdsprogram, Rapport 1997:12 , Gävle Offsett
- Palmqvist, G. 1981. Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1980. - Ent. Tidskr. 102: 99-104.
- Skou P. 1984. Nordens Målare. Danmarks Dyreliv Bind 2. København & Svedenborg (Fauna Bøger & Apollo Bøger)
- Svensson I. & Palmqvist G. 1990. Förteckning över svenska fjärilsnamn. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).
- Svensson I., Elmquist H., Gustafsson B., Hellberg H., Imby L., & Palmqvist G. 1994. Catalogus Lepidopterorum Sueciae. Stockholm (Naturhistoriska Riksmuseet & Entomologiska föreningen).
- Svensson I. 1996. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1995. -Ent. Tidskr. 117: 49-57.
- Svensson I. 1998. Anmärkningsvärda fynd av småfjärilar (Microlepidoptera) i Sverige 1997. -Ent. Tidskr. 119: 47-59.
- Svensson T. 1998. Swedish Lepidoptera Home Page. <http://www.fcom.se/butter.htm>
- Östlund R. 1954. Bidrag till kännedom om Gästriklands storfjärilsfauna. -Ent. Tidskr. 75(2-4): 208-220.

Årsmötet den 12 mars 2000

Förutom sedvanliga årsmötesförhandlingar bjöd årsmötet på ett späckat program med olika aktiviteter som i vanlig ordning spräckte planerade tidsramar.

Efter det att i stort sett samma styrelsemedlemmar skött föreningen sedan starten våren 1992 kändes det motiverat med vissa byten på styrelseposterna. Förhoppningsvis kan detta ge impulser till nya aktiviteter. Eftersom antalet entomologer i distriktet är ganska begränsat är det dock inte fråga om några alltför omvälvande förändringar.

Till ny ordförande efter Göran valdes Ulf Nylander. Gunnar Bakken övertog sekreterarposten efter Johan Höjer. Björn Belfrage valdes till ny kassör efter Bengt Sjöström. Göran Sjöberg fortsätter som redaktör för tidskriften *Insectifera*. Clas kvarstår som suppleant. Till ny suppleant efter Esbjörn Nordlund invaldes Åsa Eriksson.

Förslaget till årsavgift på 50 kr, varav 10 kr till Sveriges Entomologiska Förening, godtogs medan avgiften för *Insectifera* fastställdes till 100 kr. Då vi fortsättningsvis finansierar tidskriften enbart med prenumerationsavgifterna, dvs helt utan bidrag från utomstående, kan *Insectifera* endast erhållas genom förskottsbetalning. Mer än ett nummer per år orkar vi dock inte med. Artiklar och andra intressanta bidrag mottages tacksamt. Stort tack också till Lars Ahlmark för generöst bidrag till fortsatt utgivning av tidskriften !

Vid årsmötet redogjordes för arbetet med Landskapsinsekterna. Se vidare härom i särskild artikel. Ulf och Göran berättade om det 10:e Svenska Entomologmötet på Öland där Olov och Per-Erik Wedin hedrades med Sverigeföreningens markägarpris som går till den eller de som gjort något berömvärt för bevarandet av den svenska insektsfaunan. Vi återkommer i nästa nummer av *Insectifera* med en artikel om brödernas berömvärda avsättning av sin fina älskog vid Bladmyran i Hille.

Clas redogjorde för sitt stora projekt med inventeringen av Gästriklands fjärilsfauna. Under de drygt 15 år som gått sedan arbetet påbörjades har antalet konstaterade arter i Gästrikland ökat från c:a 1100 till nu drygt 1400 arter !

Ulf visade som vanligt en låda med fantastiska skapelser. Var det skalbaggar eller var det chokladpraliner i färgsprakande glansigt staniolpapper ? Denna gång var den medhavda lådan dessutom proppad med osedvanligt många häpnadsväckande kräk varav flera helt nya för vetenskapen ! Det är verkligen imponerande att vi i Gävle har en sådan expert på jordens vedlevande skalbaggar.

Göran visade de 2 samlingar över jordens dagfjärilar han haft utställda på det nyöppnade fjärilsmuseet på Öland och på den fjärilsutställning Åsa och Krister ansvarat för på Laxön vid Älvkarlebyfallen. Mer än 1000 besökare räknades in till den senare utställningen under de veckor den pågick vilket måste sägas vara mycket imponerande. Mer om denna utställning kommer i nästa nr av *Insectifera*.

Nye ordföranden Ulf Nylander tackar Göran Sjöberg för 8 års ordförandeskap.

Ulf visar en synnerligen läcker låda med extremt sällsynta djur varav flera nybeskrivna eller ännu ej beskrivna !

- Rad 1: 1. *Prionophryon hüdepohli* genus novum, species novum, Cameron Highlands. HT
 2. *Acanthophorus (Ceratocentrus) principiensis* sp. novum. Principe Isl. HT
 3. *Rosenbergia hudsoni* sp. novum. Papua New Guinea (Garanja Distr.) HT
 4. *Pleasrthini*, genus novum (near *Coptopterus*) species novum. Papua New Guinea. HT
- Rad 2: 1. *Dictamnia* species novum. Papua New Guinea. HT
 2. *Thoris* species novum. Papua New Guinea. HT
 3. *Niphona* (sg. *Hammatoniphona*) species novum. HT Papua New Guinea.
 4. *Niphona* (sg. *Hammatoniphona*) 2 ex. species novum. HT Papua New Guinea.
 5. *Niphona* (sg. *Hammatoniphona*) species novum HT Papua New Guinea.
 6. *Potemnemus* species novum. Papua New Guinea. HT
- Rad 3: 1. *Pseudosmermus* species novum. West Malaysia. HT Ipoh.
 2. *Castiarina* species novum. Papua New Guinea HT

Nybeskrivningar 1998:

3. *Metataenia quadrisignata* Sainval 1998. Sulawesi PT
 4. *Calodema ribbei* ssp *flavofasciatum* Nylander 1998 HT Papua New Guinea.

Nybeskrivningar 2000:

5. *Chyphogastra atroazurea* Holynski (in press) Papua New Guinea.

- Rad 4: 1. *Calodema sainvali* Nylander (in press) HT Papua New Guinea. (obs FOTO något förstörd)
 2. *Psiloptera lombokiana* Holynski (in press). PT Lombok
 3. *Chrysodema alberti* Lander (in press). PT Sulawesi
 4. *Chrysodema claudinae* Lander (in press) PT Sulawesi

Återfunna arter:

5. *Cacodacnus lameeri* Aurivillius 1925. Papua New Guinea.
 6. *Castiarina meeki* Thiery 1937. New Guinea.

specis novum = ännu obeskriven art ! genus novum = ännu obeskrivet släkte !

in press = under beskrivning

HT = Holotyp = typexemplaret för den beskrivna arten

PT = Paratyp = djur i samma typserie som holotypen

Carl-Olof Carlsten, Olov Wedin, Gunnar Bakken och Åsa Eriksson inspekterar några av de lådor som varit utställa på Laxön sommaren 1999.

Clas Källander visar en låda med nyfunna fjärilar i Gästrikland för Gun-Britt Eriksson och Krister Frid.

FÄLTKURS MED NATURVÅRDSINRIKTNING 9 – 15 juli 2001 INSEKTER PÅ GOTLAND

Hur kan insekterna utnyttjas i naturvården?

Det finns närmare 30 gånger så många ryggradslösa djur som ryggradsdjur i vårt land. Av dem är en överväldigande majoritet insekter. Insekterna har fått en allt större betydelse inom naturvårdsarbetet särskilt när man tänker på 'biologisk mångfald', men även som signalarter och indikatorarter

KURSINNEHÅLL: Kursen är tänkt att ge en allmän orientering om insekterna utifrån deras levnadssätt och betydelse för naturvården. I mån av tid kan vi också ta upp insekternas systematik och morfologi samt hur man fångar, examinerar och preparerar dem.

Gotlands särart i fråga om insekter kommer naturligtvis att betonas under kursen. Tiden ägnas främst åt dagexcursioner till olika intressanta platser på Gotland samt föreläsningar, nattfångst och ev. prepareringsarbete

Kursen avslutas med en tvådagarsexcursion till Stora Karlsö

KURSLEDNING: Håkan Elmquist och Lars Imby
FÖRFRÅGAN: Tel. 0159-125 95 08-38 57 76

Fjärilsminnen från Sydamerika

Vårvintern 1992 tillbringade jag en månad i Sydamerika.

Det vackra högväxta pampasgräset som är så karaktäristiskt för hela den sk sydkonen syntes redan på vägen in från Esaiaflygplatsen utanför Buenos Aires i Argentina. Mars månad är sensommar i södra Sydamerika och det är fortfarande mycket varmt på pampas. De första fjärilar jag såg var några stora bredvingade snabbflygare med till synes helt genomskinliga vingar. Jag kunde inte för mitt liv begripa vad de var då jag inte sett nånting liknande i de dagfjärilsböcker jag sett. Jag såg dem åtskilliga gånger utan att lyckas fånga någon och det skulle dröja ända till sista veckan innan jag fick förklaringen på vad det var.

Annars var karaktärsfjärilen på pampas den allestädes närvarande *Colias lesbia*. Vid den lilla staden Miramar 40 mil söder om Buenos Aires tog jag också några små *Colias* som jag fortfarande inte är säker på vad de är. De var tecknade precis som *lesbia* men bara hälften så stora och flög helt annorlunda. Någon sådan art eller form finns så vitt jag vet ännu inte beskriven. Andra typiska arter för pampas var *Junonia lavinia* och tistelfjärilssläktingarna *Vanessa carye* och *myrinna*. För att hitta fler arter var det bara att söka upp någon trädgård, läplantering eller planterad skog. Där kunde man se t. ex *Papilio thoas*, *Danaus erippus*, *Libytheana carinenta*, den pärlemorfjärilslika *Heliconiden Dione vanillae* eller den lilla snabbvingelika *Rodeniden Riodina lysippoides*. Riktiga snabbvingar av släktet *Thecla* fanns också men det finns så många arter i Sydamerika att man ännu riktigt har lyckats reda ut vad arterna heter. Mycket svårfångade var de snabba högtflygande *Doxocopia seraphina*. Den fick jag inte tag i förrän jag upptäckte att den av någon anledning ofta gick ner och satte sig på rälsen på en gammal järnväg. Nattfjärilar hade jag inga tillfällen att jaga i Argentina men jag plockade ett par av de miljontals 6-7 cm stora säckspinnarsäckar som satt överallt i varenda buske, träd, stolpe och t.o.m. på telefontrådarna.

En vecka tillbringade jag också i amazonas regnskog. Det var faktiskt riktigt skönt att komma dit från det heta pampas. Skogen jämnar ut temperaturen så det blir oftast inte mer än 28° mitt på dagen och nästan aldrig under 25° på natten. Vi bodde i den lilla staden Ouro Preto i den för skogsskövling kända brasilianska delstaten Rondonia. Längs de större vägarna var mycket riktigt praktiskt taget all skog ersatt av vidsträckt betesbarker med gräs och en del kvarvarande palmer. Ett i och för sig ganska vackert landskap men biologiskt fattigt och enstaka skelett av jätteträd vittnade om vad som en gång varit. Enligt lagen får nybyggarna inte hugga mer än hälften av skogen på de jordlotter som de tilldelats av staten. I de områden som koloniserats senast innebär detta att ett stycke från vägarna finns fortfarande ganska sammanhängande skogskorridor. Problemen uppstår när småböndernas jord köps upp av storgodsägare som sätter sig över allt vad lagar heter.

Att fånga fjärilar i regnskog är faktiskt inte det lättaste. För det första kan det vara ganska besvärligt att ta sig in genom de taggiga snår som nästan alltid växer i kanterna. Väl inne i skogen är det inte särskilt mycket djur som rör sig. Det är nästan bara vid vattendrag och de gläntor som uppstått då någon trädjätte fallit som fjärilarna syns. Antagligen finns det massor uppe i krontaket men dem har man ingen större chans att få tag på. De typiska regnskogsdjuren är de många arterna *Heliconider* och *Ithomider*. De finns oftast bara ett fåtal grundmönster och färger men många andra olika arter och släkten kan dela på nästan samma utseende. Även andra helt obesläktade fjärilar kan anta samma mönster, exempelvis fann jag *Danaiden Lycorea cleobaea* som hade samma gul-orange-svarta teckningar som de *Melinaea* och *Xanthocleis*arter som flög i samma skog. En del fjärilar var å andra sidan extremt skyddsfärgade som t.ex. "bladfjärilen" *Caerois chorinaeus* eller *Hamadryas feronia* som ger ifrån sig ett prasslande ljud när den flyger upp.

Kanterna och även vattenpölar på de leriga vägarna var annars de bästa jaktmarkerna. Där kunde man se exempelvis den vackra lilla *Amarynthis meneria*, de stora gula *Phoebis*arterna och ibland någon *Papilio* eller *Morpho*.

Jag besökte flera små gårdar som odlade i skogen i stället för att hugga ner den. Det var f.ö. huvudanledningen till min resa i Sydamerika. Genom att utveckla ekologiskt anpassade odlingsystem kan regnskogen räddas och befolkningen leva kvar. I dessa odlingar fanns bl.a. de stora ugglefjärilar *Caligo* och bland sockerrören den egendomliga *Castnia licus*, som trots utseendet inte är en dagfjäril.

Nattfjärilar såg jag faktiskt nästan inte till några alls. Delvis kanske det berodde på avsaknad av elektricitet men vi åkte flera gånger med jeep på natten längs de smala vägarna utan att se någonting! Det var faktiskt mindre djur framför lyktorna än en iskall svensk fullmånekväll.

En mycket positiv fjärilsupplevelse blev de sista dagarna som jag tillbringade på ca 800m höjd i södra Brasilien.

Argentina fanns också här plus en hel del andra. Särskilt vanliga var *Anartia amathea*, *Adelpha mythra* och de långsvansade hesperiderna av släktet *Urbanus*. En som jag fick jaga länge innan jag fick tag på var den mycket snabba och färgglada Hesperiden *Sarbia damippe*.

Även på nattfjärilssidan blev avslutningen på resan mycket lyckad. En Hg-lampa på en husknut lockade massor av nattdjur. Stora svärmare som *Cocytius cluentius* och *Adhemarius gannascus*, stora spinnare som jag inte ännu vet vad dom heter och här fick jag också ett par olika arter av de Brasilianska jätteflyna *Thysania* sp. Det var inte den stora grå sorten som är världens största fjäril men mina bruna hade i alla fall en vingbredd på över 15 cm. Annars var det mest påfallande intrycket en mycket stort antal mindre spinnare typ Notodontider och Lymantrider. Här träffade jag också på den enda art jag kände igen från gamla världen nämligen *Heliotis armigera* som var ganska vanlig. Den vackraste nattfjärilen var annars Uraniden *Nothus lunus* med sina ögonfläckar på bakvingens svansar. På dom blommiga ängarna lyckades jag till slut springa ifatt en av de stora glasvingade snabbflygarna som gäckt mig under hela resan, det visade sig att det inte var någon dagfjäril utan en spinnare, en glasvingad Saturnid med en vingbredd på 8,5 cm.

Kalle Källander

Svenskt entomologmöte i Göteborg 15-17 juni 2001

Så har då turen kommit till VEK att vara värdforening för årets svenska entomologmöte! Förhandlingarna kommer att äga rum på Göteborgs Naturhistoriska museum (medarrangerande institution), medan exkursionerna mest kommer att gå till intressanta lokaler utanför stan.

Mötet kommer att inledas fredagkvällen den 15 juni på museet med såväl välkomstutspisning som inledande förhandlingar. På lördagen blir det både inom- och utomhusövningar, däribland kongressmiddag och nattlig lampfångst. Söndagen blir troligen en ren exkursionsdag.

Planeringen av årets entomologmöte har engagerat hela VEK:s styrelse, som för ändamålet temporärt förstärkts med Bertil Anvén. Detaljschemat är givetvis inte klart än, däremot har ett tema fastställts: *Havet – begränsning eller möjlighet för insekterna?* Vi är därför synnerligen angelägna att komma i kontakt med entomologer, som har intressanta resultat eller synpunkter på området att bidra med. Sitter DU på sådant material – hör av dig snarast!

Årets svenska entomologmöte blir det tolfte i ordningen. Eftersom uppdraget att arrangera cirkulerar bland de elva lokalföreningar som ingår i Sveriges Entomologiska Förening (VEK är en av de största) kommer det att ta något decennium innan det åter blir

tillfälle att delta i en nationell entomologisk sammandragning på hemmaplan. Ett gott skäl att inte missa årets evenemang!

Kongressavgiften är inte fastställd än, men den blir garanterat överkomlig. Budgeten baseras på självkostnadsprincipen.

För deltagare, som inte bor i Göteborgstrakten, har vi förhandsbokat platser på Vandrarhem Linné, som ligger på krönet av Vegagatan, ca ½ km promenad från museet. Vid entomologmötena brukar just vandrarhemsstandard anses OK, och i år finns det inget annat att välja på. Mötet sammanfaller nämligen med det omskrivna europeiska ministermötet, varför vartenda hotellrum i stan redan är reserverat. EU-mötet medför naturligtvis vissa komplikationer, det kommer t ex att vara avspärrat på vissa gator av säkerhetsskäl. Å andra sidan kommer tusentals journalister till Göteborg, och någon av dem kanske kan vara intresserad att även skriva några rader om aktiviteter kring sexbenta djur.

Mest angeläget just nu: **Skicka in DIN anmälan!** Sänd ett e-brev till någon av nedan listade organisationskommittéledamöter alternativt ett vanligt brev till VEK (museets adress)! Och gör det helst före utgången av mars! Då får du program och slutanmälningsblankett under april.

Per Almkvist
0303 – 12881
per.almkvist@telia.com

Torkel Hagström
031-7752412
torkel.hagstrom@gnm.se

Göran Andersson
031-272557
goran.andersson@gnm.se

MEDLEMSMARIKEL ÅR 2000

Efternamn	Förmamn	Adress	P - nr	Ort	Telefon	E - post
Ahlmark	Lars	Skolgatan 23	752 21	Uppsala		
Axelsson	Rune	Österskärsvägen 1B	184 50	Åkersberga		
Bakken	Gunnar	Barrvägen 1	803 25	Gävle	026 - 12 40 83	
Bartsch	Hans	Snövägen 24	177 70	Järfälla	08 - 58035835	hans.bartsch@telia.com
Belfrage	Björn	Fjärde Tvärgatan 51	802 82	Gävle	026 - 127510	bjorn.belfrage@skm21.rsv.se
Carlsten	Carl-Olof	Nybergsallén 23	804 29	Gävle	026 - 194523	
Dahlén	Mats	Stigs Källa 3	806 41	Gävle	026 - 10 97 92	mats@scanmining.se
Ehnström	Bengt	Cellovägen 124 U	756 54	Uppsala		bengt.ehnstrom@slu.se
Elmqvist	Håkan	Hedlandet	647 92	Mariefred	0159 - 125 95	
Eliasson	Claes	Bäcktorpet, Torphyttan 16	711 91	Lindesberg		Claes.Eliasson@masugnen.lindesberg.s
Eriksson	Åsa	N Centralgatan 7	803 20	Gävle	026 - 111768	asa.eriksson@post.netlink.se
Falk	Tomas	Gärdestagatan 8	733 37	Sala		
Fridh	Krister	N Centralgatan 8	803 20	Gävle	026 - 111768	K_frid@hotmail.com
Frycklund	Ingemar	Kyrkkullen, Svia	755 94	Uppsala	018 - 317210	
Gabrielsson	Folke	G:a Tväråbäck 30	911 91	Vännäs	0935 - 30045	
Gustafsson	Bert	Naturhis.Riksm.Box 50007	104 05	Stockholm	08 - 51954089	bert.gustafsson@nrm.se
Hallen	Eddy	Vändan 17	814 91	Skutskär		
Hallen	Jan	Ursviksvägen 2 A	172 36	Sundbyberg	08 - 290812	
Höjer	Johan	Ängsullsvägen 7	803 36	Gävle	026 - 108758	johan.hojer@gavle.se
Isidorsson	Jan			Uppsala	018 - 4717231	jan.isidorsson@angstrom.uu.se
Jernkvist	Reine	Skogvaktarvägen 15	806 35	Gävle	026 - 18 25 31	
Jonsson	Sten	Aspdungevägen 10	756 45	Storvreta	018 - 366463	
Jönsson	Christer	Vingfors väg 4	281 42	Hässleholm		
Källander	Clas	Husby Gärd, Husby Borg	755 92	Uppsala	018 - 551429	clas@cavidi.se
Källander	Karl	Sörtorp, Floda	641 90	Gävle	0150 - 700 49	karl.kallander@ekoiantbruk.se
Källander	Lilly	Ruddammsgatan 7	803 20	Gävle	026 - 127370	lilly.kallander@swipnet.se
Lennström	Ove	Brunnsgatan 59	802 52	Gävle	026 - 623475	o.lennstroem@telia.com
Look	Anders	Färgerigatan 26	803 45	Gävle	026 - 184137	
Länsstyrelsen	Miljövårds.	Borgmästarplan	801 70	Gävle	026 - 171000	
Löhman	Sven	Södra Kopparslagarg. 48	802 55	Gävle	026 - 510863	
Moberg	Bernt	Tegelbruksvägen 41	805 98	Gävle	026 - 168750	
Nilsson	Solbritt	Grindugavägen 41	805 92	Gävle	026 - 98207	
Norell	Bo	Tredje Tvärgatan 24 A	802 84	Gävle	026 - 108646	
Nordlund	Esbjörn	Myrmalmsvägen 74	804 28	Gävle	026 - 195171	
Nylander	Ulf	Åsvägen 15	818 33	Valbo	026 - 13 24 35	ulf.nylander@mbox303.swipnet.se
Ripler	Göran	Januarivägen 6 D	642 33	Flen	0157 - 10062	
Risberg	Barbro	Hagmarksvägen 44	813 00	Hofors	0290 - 277 81	risberg@telia.com
Rosenqvist	Sven	Trödjevägen 54	805 96	Gävle	026 - 16 10 94	
Ryrholm	Nils	Flogstavägen 170	752 63	Uppsala	018 - 46 06 66	
Sjöberg	Göran	Box 11056	800 11	Gävle	026 -16 85 53	goran.sjoberg@skm21.rsv.se
Sjölin	Lars	Vallarestigen 30	803 42	Gävle	026 - 10 75 37	la.sjolin@telia.com
Strokirch	Lena von	Österänge, PI 1012	810 65	Skärplinge	0294 - 10024	
Studiefrämjand	B. Sjöström			Gävle		
Struwe	Ingemar	Arlagatan 1	633 58	Eskilstuna		istruwe@delta.telenordia.se
Ståhl	Peter	Majvägen 30	803 33	Gävle		peter.stahl@gavle.se
Swahn	Ulf	Sångarvägen 12	804 25	Gävle	026 - 194464	ulf.swahn@skm21.rsv.se
Wahlstedt	Urban	Garnuddsvägen 10	144 62	Rönninge	08 - 53257131	
Wallin	Kjell	Kubbovägen 4	805 92	Gävle		
Wedin	Anna	Hagtornsgatan 12	802 82	Gävle	026 - 127556	
Wedin	Per-Erik	Milbostigen 25	806 48	Gävle		
Wedin	Olov	Utnoravägen 31	805 97	Gävle		
Weidow	Bengt	Frejagatan 11	532 33	Skara		
Åberg	Sten	Lillgatan 4	802 86	Gävle		

Gävle mars 2001

Innehåll

- 2 Föreningen
- 3 Redaktörens sidor
- 7 Hagtorsfjärilen, Gästriklands Landskapsinsekt
- 8 Clas Källander: Årets fjärilsfynd från Gästrikland 1999
- 21 Årsmötet 12 mars 2000
- 23 Fältkurs: Insekter på Gotland
- 24 Karl Källander: Fjärilsminnen från Sydamerika
- 25 12:e Svenska Entomologmötet
- 26 Medlemsmatrikel
- 27 Innehåll

Vägmärke från Sydafrika: Tembe Elephant Park , norra Kwazulu- Natal